

УДК 378.016:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-43>**Олеся ДМИТРИЄВА,**

orcid.org/0000-0003-2815-3247

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Донбаського державного педагогічного університету

(Слов'янськ, Донецька область, Україна) olesiadmytriieva@gmail.com

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО

У статті засвідчено актуальність і важливість підвищення мотивації студентів до вивчення англійської мови у закладах вищої освіти України. З'ясовано, що вимоги часу зумовлюють перехід від традиційних шляхів і методів до інноваційних підходів у викладанні іноземних мов у ЗВО, які сприяють мотивуванню сучасних студентів до активної роботи на заняттях і самостійної пізнавальної діяльності. У статті подано визначення терміна «мотивація», під яким розуміємо сукупність методів і прийомів навчання, що сприяють заохоченню студентів у ЗВО вивчати предмет, а також інші фактори, які визначають діяльність студентів. Розглянуто різні мотиви студентів, які сприяють підвищенню навчальної мотивації (пізнавальні, навчальні, матеріальні, соціальні тощо). Перераховано причини, які негативно впливають на навчальний процес і знижують мотивацію студентів до вивчення англійської мови в закладах вищої освіти, серед яких найпоширенішими є використання застарілих методів викладання англійської мови, недостатній час на занятті англійської мови для її практичного використання та спілкування, переважання новими темами та відсутність часу для повторення матеріалу. Зазначено різницю між зовнішньою та внутрішньою мотивацією і визначено їх взаємозв'язок із процесом навчання. Розглянуто основні шляхи підвищення мотивації в студентів під час вивчення англійської мови.

Зроблено висновок про те, що наявність у студентів саме внутрішньої мотивації у вивченні англійської мови сприяє не лише появі результатів набутих навичок читання, аудіювання, письма та говоріння англійською мовою, але й задоволенню від навчальної діяльності та особистій значущості. Так, активність усіх учасників навчального процесу, використання інноваційних технологій, постійне вдосконалення підходів до організації занять, забезпечення безперервного навчання іноземної мови та можливості практичного її використання, цілеспрямована робота, педагогічна компетентність і професіоналізм членів кафедри іноземних мов відіграють важливу роль у підвищенні мотивації у студентів до вивчення англійської мови у закладах вищої освіти України.

Ключові слова: внутрішня мотивація, зовнішня мотивація, мотиви, студенти, вивчення англійської мови, заклад вищої освіти.

Olesia DMYTRIIEVA,

orcid.org/0000-0003-2815-3247

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Donbas State Pedagogical University

(Sloviansk, Donetsk region, Ukraine) olesiadmytriieva@gmail.com

WAYS TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION TOWARDS ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article proves the relevance and importance of increasing students' motivation to study English in higher educational institutions (HEI) of Ukraine. It is found out that the time requirements determine the transition from traditional ways and methods to innovative approaches in teaching foreign languages in HEI, which help to motivate modern students to work actively in classes and independent cognitive activity. The article presents the definition of the term "motivation", which means a set of methods and techniques of teaching that encourage students in HEI to study the subject, as well as other factors that determine student activity. Various students' motives that contribute to increasing educational motivation (cognitive, educational, material, social, etc.) are considered. The reasons that affect negatively the educational process and reduce students' motivation to learn English in higher education institutions are listed. Among these reasons the most common are implementing outdated methods of teaching English, lack of time in English classes for language practical use and communication, overload with new topics and lack of time to repeat the learned material. The difference between external and internal motivation is noted and their relationship with the learning process is determined. The main ways to increase students' motivation in English language learning are considered. It is concluded that the existence of students' internal motivation in learning English contributes both to the presence of the results of acquired skills of reading, listening, writing and speaking English, and to the satisfaction of educational activities and personal significance.

Key words: internal motivation, external motivation, motives, students, studying English, higher educational institution.

Постановка проблеми. Професійна реалізація та мобільність майбутнього фахівця в сучасних умовах конкурентоспроможності неможлива без володіння та активного використання англійської мови. В інформаційному світі XXI ст. мовна освіта відіграє принципово нову роль, що зумовлює необхідність удосконалення й суттєвого підвищення її рівня якості в Україні.

Зазначимо, що зростаюча соціальна значущість англійської мови в сучасних соціально-економічних умовах, поява сприятливих умов для обміну студентами, поглиблення міжнародного співробітництва тощо відкривають нові горизонти для студентів, які володіють цією іноземною мовою і, відповідно, мають кращі перспективи та переваги під час влаштування на роботу.

Ефективний процес підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО) неможливий без наявності в студентів високого рівня позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності, пов'язаної з майбутньою професією.

Аналіз досліджень. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених вищезазначеній проблемі, це питання не втрачає своєї актуальності на тлі педагогічної практики. Вітчизняними та зарубіжними вченими досліджувались різні аспекти формування позитивної мотивації в студентів ЗВО, зокрема розглянуто природу мотивів (В. Асеев, Л. Божович, Г. Щукіна); здійснено аналіз понять «мотиви» та «мотивація навчання» (Т. Менденцова, Т. Ріндель); досліджено особливості формування пізнавальних мотивів на різних етапах навчання (В. Башарін, Д. Брунер, М. Матюхіна); вивчено умови, що сприяють формуванню в студентів ЗВО позитивної мотивації до навчання (Н. Арістова, І. Лобачова, Г. Міхненко, В. Михайличенко, О. Тарнапольский, Н. Черняк).

Мета статті полягає у дослідженні шляхів підвищення мотивації студентів до вивчення англійської мови у ЗВО і визначенні оптимальних умов для навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжні та вітчизняні вчені засвідчують, що мотивація відіграє значну роль під час вивчення іноземної мови у ВНЗ. Актуальність дослідження проблеми мотивації обумовлюється поступовим втрачанням стимулу до навчальної діяльності в студентів, а також фактом постійної зміни соціальної, економічної, політичної ситуацій у країні, що безпосередньо впливає на фактори та причини підвищення мотивації в студентів.

Одним із головних компонентів структури навчальної діяльності є мотивація, тобто такі

методи й прийоми навчання, які заохочують студентів вивчати предмет, та інші фактори, які визначають їхню діяльність. Організація навчальної діяльності, що спрямована на глибше вивчення англійської мови, та створення таких умов, які сприяють розвитку в студента високого рівня пізнавального інтересу до навчання, підвищують мотивацію всіх учасників освітнього процесу (Гилюн, 2012: 102).

На думку сучасних науковців, на підвищення навчальної мотивації можуть впливати різні мотиви студентів, а саме: «цивільні (процес підготовки до майбутнього суспільного життя); пізнавальні (процес набуття знань, умінь і навичок); соціальні ідентифікації з викладачем (відповідність вимогам ЗВО і досягненням студентів) або батьками; переживання, пов'язані з навчальним матеріалом (зацікавленість); матеріальні (фінансова незалежність); прагнення до престижу в майбутньому» (Ефендієва, 2018: 26). Важливими також є надання позитивної оцінки виконаної студентом роботи; висування адекватних вимог до запропонованої діяльності; зміна методів навчання; імплементація навчального матеріалу, близького до життєвих ситуацій; акцентування уваги на досягненнях студентів тощо (Лобачова, 2018: 80). Впливаючи на освітню діяльність, ці та інші мотиви доповнюють один одного та перебувають у певній взаємодії між собою.

Існує низка причин, які негативно впливають на навчальний процес і знижують мотивацію студентів до вивчення англійської мови у ВНЗ. Серед факторів, які заважають вивчати англійську мову, можна виокремити використання застарілих методів викладання англійської мови у ЗВО; неправильне розуміння функцій і ролі викладача та студента; відсутність практики англійської мови; перевантаження новими темами та брак часу для повторення вивченого матеріалу тощо.

Аналізуючи особливості створення ситуацій успіху на заняттях англійської мови у ВНЗ, вітчизняна вчена М. Діденко наголошує на важливості активної позиції студента щодо вивчення англійської мови, яка збагачує мотиваційну сферу студентів, а також розумінні структури мотивації викладачем і використанні мотиваційних резервів у студентів (Діденко, 2016: 118).

З'ясовано, що в наукових розвідках також акцентовано увагу на таких способах мотивації студентів:

- 1) мотивація успіху завдяки конструктивному спілкуванню;
- 2) індивідуальний підхід до кожного студента;
- 3) урізноманітнення навчального матеріалу;

4) залучення життєвих ситуацій спілкування;
5) визначення для студентів чітких термінів і рівнів навчання мови;

6) зміна стилю викладання в аудиторії для розкриття прихованого потенціалу студентів;

7) змагання та нагорода як мотивація до навчання;

8) передбачення кінцевого результату (Лобачова, 2018: 72–75), що значно інтенсифікує освітній процес із вивчення іноземної мови.

Зазначимо, що, сприяючи підвищенню мотивації, викладачі також створюють сприятливі умови для розвитку пізнання інтелектуальної діяльності в студентів і збільшують ефективність процесу навчання загалом. Отже, підвищення мотивації активізує процеси мислення, розуміння та засвоєння матеріалу студентами й створює позитивні установки на вивчення англійської мови.

Одним із головних чинників успішності вивчення англійської мови, що веде студента до реалізації мети, є, безумовно, позитивна мотивація (Lobachova, 2019). На протигагу їй, під негативною мотивацією студента до вивчення англійської мови у ВНЗ розуміються незручності та інші проблеми, які з'являються, якщо студент не навчається, або дорікання з боку батьків, викладачів чи однокурсників (Ефендієва, 2018: 26).

Інші дослідники поділяють мотивацію на зовнішню й внутрішню, яка насамперед поділяється на перспективну і процесуальну, зазначаючи, що зовнішня мотивація не завжди сприяє досягненню високих результатів навчання (Михайличенко, 2011: 322). Так, зовнішні фактори, які змушують студентів вивчати англійську мову, включають заліки, екзамени, можливість стажування або отримання роботи тощо.

Під внутрішньою мотивацією розуміють таку, за якої діяльність виконується заради її власного змісту, і саме процес навчання викликає задоволення, забезпечуючи ефективність навчального процесу. Оволодіння навичками читання, аудіювання, письма та говоріння англійської мови та інші мотиви, пов'язані зі змістом навчального процесу, належать до внутрішніх мотивів. Отже, за наявності в студентів внутрішньої мотивації у вивченні англійської мови процес навчання передбачає не лише результати набутих навичок, але й задоволення від навчальної діяльності та особисту значущість (Холмакова, 2016: 103).

Так, внутрішня позитивна мотивація студентів до вивчення англійської мови у ЗВО сприяє бажанню отримання нових знань, самовираженню та самовдосконаленню, розвитку креативних зді-

бностей студентів, створенню здорової психологічної атмосфери на заняттях.

Зауважимо, що коли вивчення англійської мови приносить задоволення й користь студенту, а не сприймається як необхідність або обов'язок, підвищується не лише мотивація студента до вивчення англійської мови, але й мотивація викладача працювати з таким студентом. Окрім цього, активність викладачів у пошуку нових підходів до організації занять, готовність використовувати на заняттях рольові ігри, дебати, мозкові штурми та інші інтерактивні методи навчання, створення презентацій навчального матеріалу, здійснення проектно-дослідницької діяльності студентів активізують роботу на занятті та підвищують її ефективність (Діденко, 2016: 117).

З огляду на цей факт заняття англійської мови мають включати не лише засвоєння нових знань, формування вмінь і навичок, але й повторення, узагальнення і систематизацію вивченого, закріплення, контроль і корегування знань, аналіз контрольних робіт тощо. Вивчення та вдосконалення англійської мови неможливе без роботи над помилками та подальшого їх виправлення. Зазначимо, що при цьому велике значення має підтримка викладачем потенціалу студентів похвалою, заохоченням, використання диференційованого підходу та створення дружньої атмосфери на занятті, що мотивує студентів вивчати англійську мову.

Формування мотивації студентів до вивчення англійської мови у закладах вищої освіти можливе за умови наявності в них цілей і мотивів, позитивних емоцій, навичок отримання та подальшого застосування здобутих знань на практиці. Вітчизняна вчена Н. Арістова на основі комплексного врахування цих показників визначила такі чотири рівні сформованості мотивації до вивчення іноземної мови:

– рівень відсутності мотивації (негативна внутрішня мотивація учіння, закладена у навчальну діяльність суб'єктів навчання);

– низький (негативна зовнішня мотивація учіння, яка перебуває поза навчальною діяльністю суб'єктів навчання);

– середній (позитивна зовнішня мотивація учіння, яка безпосередньо перебуває поза навчальною діяльністю суб'єктів навчання);

– високий (позитивна внутрішня мотивація учіння, закладена у навчальну діяльність суб'єктів навчання) (Арістова, 2009).

Так, підвищуючи мотивацію студентів до вивчення англійської мови у ЗВО, маємо звернути увагу на перші два рівні. Серед інших чинників, які відіграють важливу роль у формуванні пози-

тивної мотивації студентів до занять з англійської мови, слід назвати цілеспрямовану роботу кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Створення підручників, навчально-методичних посібників, інструктивно-методичних рекомендацій, термінологічних словників, аудіовізуальних засобів навчання, дистанційних курсів активізує пізнавальну діяльність студентів та підвищує мотивацію до вивчення відповідної іншомовної дисципліни.

Проведення кафедрою іноземних мов регулярної роботи з підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу та заохочення використання на заняттях англійської мови нових підходів до формування комунікативних умінь і навичок студентів, удосконалення усного мовлення, аудіювання, письмових висловлювань відіграє свою роль у цьому процесі. Необхідність забезпечення безперервного навчання англійської мови та наявність можливості спілкування з носіями мови віч-на-віч або у всесвітній мережі Інтернет сприяють підвищенню мотивації студентів до вивчення англійської мови у ВНЗ. Значну роль у підвищенні мотивації у студентів мають активність усіх учасників навчального процесу; використання інноваційних технологій і постійне вдосконалення підходів до організації занять; цілеспрямована робота, педагогічна компетентність і професіоналізм членів кафедри іноземних мов.

Висновки. Підсумовуючи, можемо констатувати, що для успішного вирішення проблеми підвищення мотивації в студентів до вивчення англійської мови у ЗВО важливо розуміти струк-

туру мотивації та використання мотиваційних резервів у студентів.

Одним із головних факторів успішності вивчення англійської мови є мотивація, яка поділяється на зовнішню та внутрішню. Перша націлює студентів на кінцевий результат вивчення англійської мови, а друга стимулює весь процес навчання.

Зацікавленість студента у вивченні англійської мови та бажання набутти знань, умінь, навичок і підготуватися до майбутнього суспільного життя, знайти роботу та мати фінансову незалежність є мотивом, який сприяє підвищенню навчальної мотивації. Серед основних причин, які негативно впливають на навчальний процес і знижують мотивацію студентів до вивчення англійської мови у ЗВО, слід назвати використання неактуальних методів викладання англійської мови, недостатній час на занятті для її практичного використання, перевантаження новими темами та відсутність часу для повторення матеріалу.

Використовуючи різні шляхи підвищення мотивації студентів до вивчення англійської мови у ЗВО України, викладачі сприяють розвитку пізнання та інтелектуальної діяльності в студентів і покращують ефективність процесу навчання загалом. Успішність досягнення якісного володіння англійською мовою студентами у ЗВО полягає також у необхідності забезпечення безперервного навчання іноземної мови та можливості практичного її використання.

Подальші розвідки в цьому напрямі доцільно присвятити питанню формування внутрішньої мотивації студентів до вивчення англійської мови у ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова Н. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2009. URL: <http://dissert.com.ua/content/350944.html> 8.
2. Ефендієва С. Формування позитивної мотивації до вивчення англійської мови у студентів-медиків ВДНЗУ «УМСА». *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. VI (64). Issue 154. P. 26–29.
3. Діденко М. Особливості створення ситуацій успіху на заняттях англійської мови у ВНЗ. *Наукові записки Національного університету «Острозька Академія»*. Серія: Філологічна. 2016. № 62. С. 117–119.
4. Гилюн О. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані*. 2012. № 1 (81). С. 102–104.
5. Михайличенко В. Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2011. Вип. 17 (70). С. 320–327.
6. Холмакова Ю. Мотивація до вивчення іноземних мов як феномен сучасної науки та практики. *Молодий вчений*. 2016. № 4.1. С. 103–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4.1_30.
7. Лобачова І. Мотиваційний аспект у навчанні англійської мови майбутніх фахівців. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій* : монографія. Hameln, Germany : InterGING, 2018. С. 70–80.
8. Lobachova I. Some Aspects of Forming Student Positive Motivation to Learn Foreign Languages. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 5 (89). С. 120–130. DOI: 10.24139/2312-5993/2019.05/120-131.

REFERENCES

1. Aristova N. Formuvannya motyvatsii vyvchennia inozemnoi movy u studentiv vyshchychkh nelinhvistychnykh navchalnykh zakladiv [Formation of students' motivation to learn a foreign language at higher non-linguistic educational institutions]. Dissertation of the candidate of pedagogical sciences. Kyiv, 2009. Retrieved from <http://dissert.com.ua/content/350944.html> 8 [in Ukrainian].

2. Efendiieva S. Formuvannia pozytyvnoi motyvatsii do vyvchennia anhliiskoi movy u studentiv-medykiv VDNZU "UMSA" [Formation of positive motivation to study English of medical students of VDNZU "UMSA"]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. VI (64). Issue 154. pp. 26–29 [in Ukrainian].
3. Didenko M. Osoblyvosti stvorennia sytuatsii uspikhu na zaniattiakh anhliiskoi movy u VNZ [Features of creating situations of success in English classes at the university]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series Philology*, 2016. Nr 62. pp. 117–119 [in Ukrainian].
4. Hyliun O. Osvitni motyvatsii studentskoi molodi [Educational motivations of student youth]. *Faces: scientific-theoretical and socio-political almanac. Dnepropetrovsk*, 2012. № 1 (81). P. 102–104 [in Ukrainian].
5. Mykhailychenko V. Rol motyvatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti u formuvanni profesiinoi spriamovanosti studentiv [The role of motivation of educational and cognitive activities in the formation of professional orientation of students]. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and general education schools. Zaporizhzhia*, 2011. Nr 17 (70). pp. 320–327 [in Ukrainian].
6. Kholmakova Yu. Motyvatsiia do vyvchennia inozemnykh mov yak fenomen suchasnoi nauky ta praktyky [Motivation to study foreign languages as a phenomenon of modern science and practice]. *Young scientist*, 2016. Nr 4.1. pp. 103–105. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4.1_30 [in Ukrainian].
7. Lobachova I. Motyvatsiinyi aspekt u navchanni anhliiskoi movy maibutnikh fakhivtsiv [Motivational aspect in teaching English to prospective professionals]. *Professionalism of a teacher within educational innovations. Monograph. Hameln, Germany: InterGING*, 2018. pp. 70–80 [in Ukrainian].
8. Lobachova I. Some Aspects of Forming Student Positive Motivation to Learn Foreign Languages. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2019. Nr 5 (89). pp. 120–130. DOI: 10.24139/2312-5993/2019.05/120-131 [in English].